Коли юні зухвальці вивели старого Конструктора з підземелля, той мало не захлинувся свіжим повітрям. Дихав судорожно, часто, запалі груди ходили ходором.

— Стійте… Заждіть…

Він уп’явся в міцні юначі руки, і хлопцям здалося, що в старого не пальці, а пазури. Зупинилися. На схо-ді заходив Фобос, і невідомо було, чи оте бліде сяйво від нього, чи, можливо, уже сходить Деймос. Юнаки, блукаючи у підземеллі, втратили лік часу. А з Конструктором вони ледве просувалися,— в’язень виснажений до краю,— хоч можлива була погоня.

— Зорі… — Конструктор ще щось шепоче, жадібно обмацує очима темну півсферу неба. По його висна-женому обличчі течуть сльози, та хлопці не помічають їх, сторожко прислухаються до мороку ночі. Хоча б встигнути затемна сховатись у горах! Апарат хоч і швидкохідний, та все ж…

А старий ніяк не може намилуватися небом. П’ятдесят вісім років — п’ятдесят вісім довгих років! — пробув він під важким кам’яним склепінням. Та його ніколи не полишала надія, що колись побачить над собою небо, з першого ж дня, коли за велінням Вершини Мудрості його запроторили в катакомби, не полишала. І ось він таки діждався!

Небо… Зорі… Легкий повів вітру і подих космосу…

— Пора, шановний Ру… — Троє юнаків-сміливців квапляться.

Конструктор це добре розуміє, а от чи вони його розуміють? Хлопці рушають обережно, тримаючи ста-рого під руки. Якби не заперечував — ухопили б та й понесли. Але ж не хоче! Спроквола переставляє свої сухі

нижні кінцівки, немов боїться, що вони ось-ось хруснуть і переламаються. Шурхотить пісок, наче пустеля зі-тхає.

Нарешті дійшли до апарата. Округла кабіна міцно стояла на піску, розкинувши в боки три свої "ноги". Як тільки всі забралися в неї, дверцята засунулися, задзижчав мотор. Кабіна почала плавно здійматися вгору. Ось вона стала на своїх шарнірних опорах. Мотор загув дещо гучніше, одна "нога" викинулася вперед, за нею — інші. По мовчазній пустелі наче побіг великий павук на трьох довгих ногах.

Старий Конструктор нишк біля ілюмінатора і дивився, як танцюють на небі зорі.

Він не впізнав космодрому. Службові приміщення, корпуси майстерень — все тонуло в бурому піску. Стартова естакада, в якій темнів циліндр останньої ракети, помітно похилилася. Навіть кільце вивітрених гір, що відділяє космодром від пустелі, неначе понижчало, осіло.

Старий безпорадно позирнув на своїх юних друзів.

— Хіба тут можна щось зробити? Потрібні зусилля сотень або й тисяч...

— Нас четверо. І ми мусимо! Бо інакше — пройдуть століття...

Безброве лице старого спохмурніло, сизі перетинки затягнулися на очах.

— На той час, коли космічні польоти були заборонені, готовність ракети дорівнювала шістдесяти...

— То невже ж ми... Зважте, шановний Ру, це останній шанс!

— Діти, чи уявляєте ви, що таке монтаж космічної ракети?

Звичайно, де ж їм уявляти? Це покоління зросло вже після космічної ери, яка починалася з великих спо-дівань і закінчилася так безславно… Коли перша експедиція загинула, зіткнувшись з астероїдом, незабаром спорядили нову. Космічний корабель звався "Око", він мусив облетіти навколо голубої третьої планети, огля-нути її зблизька і потім заснувати на великому її супутнику базу. Спочатку все йшло добре. Центр космічних польотів одержав багатющу інформацію про цю голубу планету, але, зрештою, і цей екіпаж зазнав невдачі. По-садка на супутник була нещасливою — корабель "Око" упав набік і не міг стартувати. Доки спорядили рятівни-чу ракету, екіпаж загинув. Сама рятівнича занадто наблизилася до третьої і впала на її південну полярну шап-ку…

Минали роки, десятиліття — хоча б один космічний політ завершився успіхом! Катастрофи переслідува-ли космонавтів, як прокляття. І коли трагічна доля спіткала чергову експедицію (ракета вибухнула над пусте-лею у верхніх широтах третьої), мати одного із загиблих космонавтів підняла руки до неба і, ридаючи, просила Долю змилуватися над сміливцями. І раптом їй вчулося: "Не пробивайте шляхів у Всесвіт, бо холод заб’є вам подих і гординя ваша заніміє!"

З того й почалося. Проповідники понесли по всій планеті звістку про божий гнів, плани ентузіастів полетіли шкереберть. Верховну владу одержав тупий фанатик, якого було проголошено Вершиною Мудрості. Найперше, що він зробив,— прокляв космічні дослідження і під страхом смерті заборонив не тільки вивчати цю справу, а й навіть згадувати про неї.

О, Ру пам’ятає дикий напад оскаженілого натовпу на космодром, добре пам’ятає. Його тоді ледве не роз-дерли на шматки. Побитих, скалічених, їх усіх за милостивим наказом Вершини Мудрості вкинули у підземел-ля, що 5 давніх часів правило за в’язницю. Відтоді в небі не шугали ракети. Всі інженери, техніки, конструкто-ри сконали під

кам’яним склепінням, лишився один Ру. Здавалося, галузка космічного знання засохла, вмерла. А от бач…

Про політ ракети старий Ру вже й не мріяв, а побачити небо хотів, ой, як хотів.

Юнаки обступили його:

— З чого будемо починати?

Старий Конструктор наче прокинувся зі сну.

— Починати?..

— Нам не можна гаяти й хвилини.

— Так, так, гаятись ніколи.. — шепотів старий, наче сам до себе. — Я вважаю, треба одразу перевірити, чи вціліли елементи агрегату.

— А може, спочатку стартову систему?

— Починайте з чого хочете, а я організую оборону, — сказав довгошиїй юнак і поклав свою трипалу до-лоню на сірий циліндрик, що висів у нього на боці.

Старий Ру відчув приплив сили. Випростав змучене старече тіло, хазяйновито поглянув навколо і рушив, грузнучи в піску, в напрямку стартової естакади.

Хтось із юнаків торкнув його за лікоть:

— Пішки довго. Прошу до кабіни.

"Павук" на трьох лапах кинувся бігти, розкидаючи пісок. Довгошиїй подивився вслід, постояв трохи в задумі і, підійшовши до високої освітлювальної мачти, подерся по ній угору.

Старший наглядач підземних темниць Оам саме споживав харч із рук своєї красуні Онол (годувати його — в цьому, власне, й полягають її обов’язки!), коли його потурбував сигнал із другого ярусу. Кришталева пірамідка на великій панелі раптом потемніла, в низьке, хоча й досить просторе приміщення посипалося надокучливе поцокування. Оам скривився, що означало його велике невдоволення, бо скривити заплиле жиром лице було не так-то легко. Яке зухвальство — турбувати його під час годівлі! Оам невдоволено взяв таку саму піра-мідку, як і на панелі, очиці затяглися чорними перетинками.

— Я на посту!

— Ваша добрість! — пролунав із пірамідки голосок. — Наважуюсь доповісти: нова зміна Пильних не долічується Конструктора Ру.

— Припинив існування?

— Тіла не знайдено, ваша добрість.

— Де ж він?

— Старший попередньої зміни запевняє: його взяв персонал Контролю, слава Вершині Мудрості. Чи не могла б ваша добрість…

— Шукайте по всіх закамарках! — владно наказав Оам. — Нікого з персоналу Контролю за останні п’ять років, хай сяє Вершина Мудрості, не було!

Оам відставив пірамідку — вона одразу посвітліла. Розкрив широко рота, й ніжні пальці Онол вклали туди теплий соковитий кусень.

Харчуючись, його добрість думав: де ж міг подітися отой нікчемний кріт? Може, заповз у щілину, куди просочується повітря, та й застряв?

Нагодувавши його добрість, красуня Онол почала своїми маленькими ручками легенько масувати йому величезного живота. Кулачки так і поринають, так і поринають у податливій м’якоті. Його добрість аж умліває від задоволення: масаж допомагає травленню.

Через деякий час знову потемніла пірамідка, почулося цокання.

— Ваша добрість! Конструктора Ру ніде нема, хай славиться Вершина Мудрості. Сліди тягнуться до старого північного виходу.

— Втеча?! Старшого попередньої зміни ув’язнити до найнижчого ярусу, слава Великому і Мудрому! Загін охорони зібрати біля північного виходу!

Онол допомогла Оам звестися. Важко сопучи, він вмостився у свого човна і крізь розсунуті двері поїхав по підземних анфіладах. Струнка Онол стояла за його спиною на приступці, тендітні руки її лежали на плечах його добрості.

Підземелля наповнилося цокотом, наче якимись осколками. При наближенні човника Старшого нагляда-ча варта завмирала, в’язні сахалися від грат, ховаючись у темряву ніш. А човен мчав усе швидше, швидше, зля-кана Онол дивувалася: як він встигає робити повороти у такому звивистому жолобі? Але автоматика працювала добре, човен котився на своїх численних котках точно посередині тунелю.

Біля північного виходу Старшого наглядача вже чекав загін. Дебелі охоронці купчилися по боках виходу, і його добрість одразу ж побачив сліди в піску. Рушив по них човном, але котки заскреготіли, завертілися на місці. Старший охоронець кивнув своїм хлопцям, і восьмеро їх — по

чотири з двох боків — підняли й понесли човна разом із його добрістю і красунею Онол.

Ось і місце, де стояв апарат, в якому невідомі кудись повезли Ру. Старший наглядач наказав зупинитися. Йому вже було ясно: зловмисники посадили Ру в апарат і подалися в пустелю. Але навіщо? Яка мета?.. Це тим більше безглуздо, що в старого немає дітей. Кому ж потрібна така руїна?..

Лють охопила його добрість з такою силою, що він аж задихався. Піднявши по тривозі екіпажі двадцяти апаратів, його добрість вирушив на чолі них у пустелю. Красуня Онол була, звичайно, з ним і, як тільки тринога рушила по сліду, почала годувати Оама.

Минуло вже добрих п’ять годин, сонце підбилося над обрієм, а слід утікачів усе вів і вів у пустелю. Нарешті Оам побачив невисокі гори. Наблизившись до них, упізнав колишній ракетодром. Прокляте місце! Зна-чить, старого потягло туди, де він колись чинив свої злочини… Божевільний! Оам відсунув прозору засувку, і тепле повітря наповнило кабіну.

— Поглянь, Онол, крізь кришталь.

Красуня виставила свою голівку в отвір, піднесла кришталь до очей, подивилась і… скрикнула.

— Що там? Дай сюди!

Оам простяг руку по кришталь, але той випав з її пальців, та не в кабіну, а назовні, в пісок. Його добрість засопів, і бідолашна Онол злякалася ще дужче.

— Там… Там… Я зараз дістану…

І не встиг Оам взятися за важіль, щоб опустити кабіну, як вона вислизнула в люк.

— Ваша добрість! — почувся з пірамідки голос Старшого охоронця. — Невідомого якогось помічено на освітлювальній мачті, певне, виглядав нас. А там далі, біля ґратчастої споруди, стоїть тринога, втікач, мабуть, у кабіні. Дозвольте вдарити по них, ваша добрість!

— Ні в якому разі! — твердо наказав Оам. — Спіймати живими!

— А навіщо, ваша добрість, послали Онол?

Головний наглядач, поглянувши в отвір, отерп: його ніжна, його люба красуня побігла до того прокля-тущого космодрому! Безрозсудна, чого вона туди біжить?

— Ваша добрість, то чому…

— Ви цього не зрозумієте, — сердито перебив Головний наглядач. Не міг же він сказати, що й сам не тямить, чому Онол побігла від нього, свого володаря і благодійника! Засопівши, наказав: — Рушаймо туди, і нехай сяє Вершина Мудрості!

Два десятки машин, спокійно переставляючи свої металеві "ноги", рушили в бік мовчазного космодрому. Пологий схил був недалеко — он уже Онол збігла на нього! — квапитися нічого. Бойові "павуки" розосередилися, щоб охопити з усіх боків ділянку. Ідуть і йдуть. Та чомусь гірський вал як був недалеко, так і лишався, наче вони топталися на місці!

Оам засопів і поглянув на хронометра. Здається, вже минуло не менше двох годин, як вони рушили вслід за Онол, а не просунулись уперед і на один крок. Чи, може, прилад зіпсувався? Чи в нього макітриться в голові од голоду?

— Ваша добрість... — почувся шепіт Старшого охоронця. — Мій зір, ваша добрість...

— Зір, зір! — перебив його Оам. — Чого топчетеся на місці? Чи машини одночасно попсувались? Тоді вилазьте і — пішки!

Охоронці повискакували з кабін і почали місити пісок. Було добре видно, що вони посуваються вперед, бо їхні триноги одразу ж лишилися позаду, рухалася тільки машина його добрості, і вони старалися не відстава-ти від неї. Ішли досить швидко, але тіні пересувалися ще швидше — тепер вони темніли праворуч. Все ж до схилу було так само далеченько.

"Певне, божеволію... — подумав Головний наглядач. — Хоча б оце Онол... І як же вона змогла діста-тись туди, а ми ось топчемось і топчемось на місці? Туманіє голова..." Його добрість затягнув сизими перетин-ками очі й відкинувся на спинку сидіння.

Із заціпеніння його вивів шепіт Старшого охоронця:

— Ваша добрість... Чи ви бачите, ваша добрість?

Оам відслонив очі і застогнав. Перед ним був той самий північний вхід до підземелля, від якого вони вранці рушили в пустелю. Приголомшений до краю, він сіпнув за важіль і зупинив апарат.

Онол підбігла до ажурної мачти, важко хекаючи. Вхопилася за метал своїми ніжними руками і, задравши голову, закричала:

— Рятуйся! Швидше злазь, Аре, вони вже близько!

Ар не відповідав. Це злякало дівчину. Адже вона добре бачила крізь кришталь його обличчя.

— Чуєш, Аре! Мерщій тікай! Це я, твоя Онол, чуєш!

Мовчанка.

Дівчина безпорадно озирнулася навколо — ген там побіля якоїсь циліндричної споруди жовтіє апарат, але нікого ніде не видно! Що ж тут діяти? І вона подерлась на мачту. Терпли руки, страх забивав подих, а вона лізла й лізла.

На верхній панелі, як на полиці, лежав, неприродно вигнувшись, юнак. Авжеж, це — Ар. Він вчепився в якийсь циліндрик, певне, боїться впустити.

— Любий… — прошепотіла Онол, бачачи, як його ламає, скручує, кидає навзнак якась невідома сила. — Що з тобою, любий?..

Обличчя в нього перекошене стражданням, і пекучим болем.

— Не можна сюди… Злізь! Не можна… Я зараз, зараз…

Онол злякалася ще дужче. Сяк-так злізши додолу, сіла на пісок і почала ждати. Що ж, певне, так уже за-писано в Книзі Буття: не бути їй з коханим. Тоді силою відірвали її від Ара і тепер… Ось-ось з’являться на пагорбі грізні триноги цієї бездонної бочки, і все.

Але триноги не з’являлися. Минала година за годиною, а їх не було!

Тоді Онол побігла до узгір’я, зійшла на вершину і побачила… самі піски пустелі. Де ж вони поділись?

Ар, поволі спустившись із мачти, ліг на піску.

— Я знав: ти прийдеш… — тихо говорив він лежачи. — Неповторна моя, найкраща!

— Я так злякалася, коли побачила тебе… А де вони всі поділися?

— Зараз вони коло підземелля.

— А як вони там опинилися?

Ар вказав на сірий циліндрик:

— Цей прилад… як би тобі пояснити?.. викривлює простір.

— Справді?

— Справді, у фізичному розумінні. Це наш винахід. Тільки ним важко працювати…

— Я бачила… — Онол схилилася до його обличчя і тернулася щокою його щоки. — Вони до нас не до-беруться?

— Сподіваюсь, ні. — Юнак підвівся і кивнув у бік стартової естакади: — А закінчимо ракету, шугнемо в космос!

— У космос?

— На третю планету.

— А там же, кажуть, жахливі умови…

— Сподіваємось здибатись із мислячими істотами.

— І мене візьмете?

— Обов’язково.

Оам вчинив ще кілька наскоків на космодром, але щоразу його підручні опинялися там, звідки вирушали. Коли б це трапилось тільки з ним самим, то, без сумніву, його добрість збожеволів би. Але ж інші зазнавали того самого. Значить, щось траплялося насправді. Але що воно, оте "щось"? Ніхто зрозуміти не міг. Не знав Оам навіть, як повідомити вищі щаблі про цю неймовірну пригоду, отож і не квапився.

А на космодромі вирувала напружена робота. Юні ентузіасти космічних польотів, керовані старим Ру, працювали і вчилися, вчилися і працювали. Навіть їли на ходу, хоча красуня Онол і ремствувала.

Конструктор бачив, як успішно посувається монтаж космічного корабля, і очі його повнилися радістю. Тюремник Оам, мабуть, не впізнав би його. Енергійний, рухливий, Ру ніби скинув із себе десятки років. Робота пішла ще успішніше, коли Ру сконструював дистанційні автоматичні приводи для керування "циліндрами прос-тору", які вони встановили з чотирьох боків. Тепер самовідданий Ар не корчився на мачті, а працював разом зі своїми товаришами. Циліндри самі стежили за наближенням ворогів і одразу вмикалися, як тільки ті вступали у зону їхньої дії. Переконавшись, що силою до космодрому не пробитися, Оам наблизився до небезпечної зони, розташувався в пісках і почав за допомогою пірамідок викликати Конструктора Ру. Все-таки йому кортіло хоч якось розібратися в подіях. Довго, дуже довго на виклик не було ніякої відповіді. Оам терпляче ждав. Зрештою пірамідка обізвалася:

— Що потрібно Синові Пітьми?

Оам не на жарт обурився: замість "ваша добрість", як то належить по закону, його безцеремонно названо "Син Пітьми"!

— Я даю можливість вам добровільно повернутись. І відпустіть Онол. Це останній шанс!

— Доведеться вам трохи почекати, поки ми не закінчимо своєї роботи.

— Що ж ви робите?

— О, це дуже складні речі для ваших розумових здібностей! Та коли вас цікавить…

"Він знущається з мене! — подумав Оам, стискуючи пірамідку. — Ну, зажди, піймаєшся мені, живцем замурую…"

— …Можу повідомити: ми готуємося до космічного польоту.

— Що?! — від подиву, обурення і гніву в Оама заколихався живіт. — Це тяжкий злочин! Хіба забули постанову Вершини Мудрості? Як ви смієте навіть думати про це?

— Бач, цього ви ніколи не збагнете. Це вічне поривання духу, вічне прагнення до пізнання. І це таки у нас останній шанс, бо ви відібрали більшу частину мого життя. Якщо я не встигну підготувати молодь… Але ми впораємось, і на третю планету таки прибудуть гості! І Онол у тому числі.

Голос умовк. Тюремник з хвилину сторопіло дивився на пірамідку, а потім спересердя пожбурив її у бік причаєного космодрому, зблиснувши на сонці, пірамідка зробила петлю і, відлетівши назад, бухнула Оама в живіт. Проте йому не заболіло, він тільки погладив місце удару.

Довго ще сидів наглядач на піску, марно силкуючись збагнути суть того, що почув од Конструктора Ру: "Поривання духу, прагнення до пізнання… Нащо ці химери? Хіба харч, багатство, влада — не головне?.."